

Узагальнення з розділу: Міжнародні відносини (друга половина XIX – початок XX ст.)

У другій половині XIX-на початку XX ст. міжнародні відносини змінили свій характер. У другій половині XIX ст. завершується період локальних війн та конфліктів. Натомість на політичному небосхилі сходять нові зірки, які прагнуть величі, воліють завоювати світ.

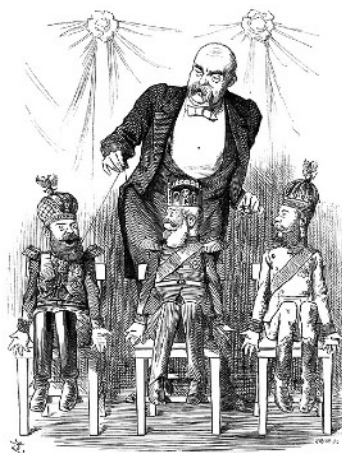
Наприкінці XIX ст. завершується формування військово-політичних альянсів. Європейські монархії вдало маневрували і спромоглися уникнути масштабних війн на континенті, зосередивши увагу на колоніях.

Проте міжнародна політика почала змінюватися після Франко-пруської війни (1870–1871 рр.). І вона змінила наявний на той час баланс сил у Європі.

Німеччина стала однією із найпотужніших європейських держав, Велика Британія, хоч і залишалася найбільшою колоніальною імперією, однак втратила статус держави номер один у світі.

За темпами економічного розвитку її випередили США та Німеччина. А Франція взагалі стала аутсайдером у Європі, її економіка ніяк не могла перелаштуватись на новий лад, численні політичні негаразди також негативно вплинули на статус країни.

Загострення конкуренції між старими лідерами та новими сильними державами сприяло створенню союзів держав. Першу спробу створення військово-політичного альянсу було зроблено Отто фон Бісмарком. Завдяки його невтомній роботі в 1873 р. склався **«Союз трьох імператорів»** — Німеччини, Австро-Угорщини та Росії.

THE THREE EMPERORS;
OR, THE VIKINGLOQUIST OF VARESI

Джерело: photoshelter.com

«Три імператори», британська карикатура XIX ст.

Бурхливий економічний розвиток європейських держав загострив боротьбу за колонії. Індустріальна революція дала європейським державам те, без чого війна неможлива — гроші та армію.

Однак відкрито розв'язувати війну жодна з країн готовою не була, тому вони утворювали оборонні союзи, які починали діяти тільки у разі початку агресивних військових дій проти одного із учасників союзу.

Унаслідок загострення протиріч між провідними європейськими державами утворилися два **військово-політичні об'єднання: Троїстий союз** (Німеччина, Австро-Угорщина й Італія) у 1882 р. та **Антанта** (Велика Британія, Франція, Росія) у 1904–1907 рр.

«Європейський баланс», німецька карикатура 1914 р.

Відкрито вони не ворогували, але розпочали **гонку озброєнь**. Навипередки нарощували військовий потенціал, випробовували нове озброєння у війнах за колонії і постійно хизувалися одне перед одним своєю могутністю.

Про загострення суперечностей між світовими лідерами наприкінці XIX – початку XX ст. свідчили численні військові конфлікти, кризи та локальні війни, які відбувались у різних куточках світу: Америці, Європі, Африці, Азії та Океанії.

Зокрема, США внаслідок успішної Іспано-американської війни, спромоглися поширити свій вплив на Кубу, Пуерто-Рико, Гуам, Філіппіни та стали найпотужнішою державою західної півкулі.

Африканський континент у другій половині XIX – початку XX ст. Також перетворився на поле бою між європейськими країнами.

Колоніальна Африка напередодні Першої світової війни

Чи не найбільше відзначилась у локальних конфліктах в Африці Велика Британія, яка під час англо-бурських війн масово задіяла кулемет «Максим» та камуфляж, запровадила практику концентраційних таборів та розпочала застосування снайперського озброєння.

Джерело: wikimedia

Британський солдат випробовує кулемет «Максим», 1899 р.

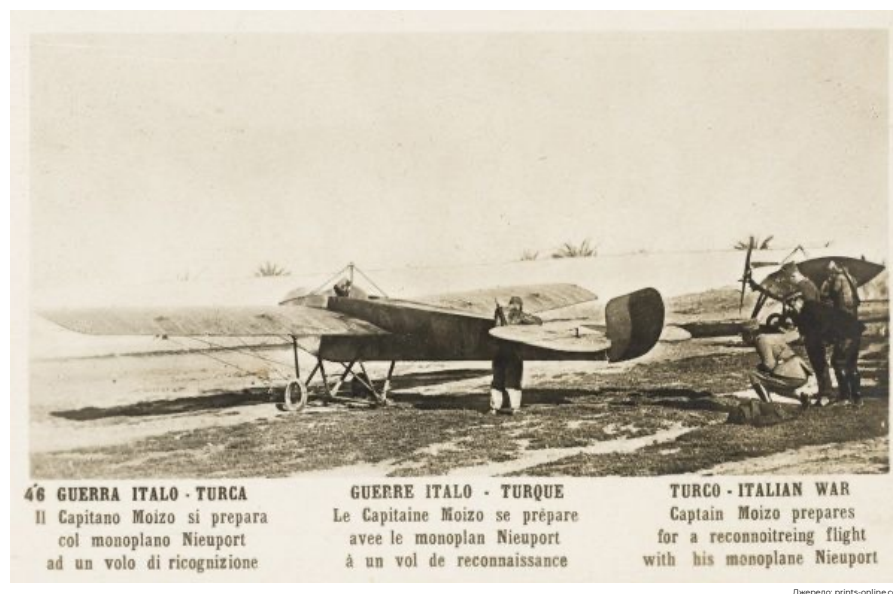
Жорстокість британців мала резонанс у світі і стала предметом критики у світовій пресі. Із великими пересторогами **англо-бурські війни** можна вважати своєрідною репетицією світової війни, адже до військ бурів приєднувалися добровольці з Нідерландів, Італії, Німеччини, Російської імперії, США і Франції.

Таким чином, у локальний конфлікт було втягнуто представників багатьох країн.

Не варто забувати про дві **Марокканські кризи**. Вони стали справжнім випробуванням міцності європейської безпеки. Німецько-французькі відносини досягли такого рівня напруги, що тільки об'єднана позиція держав Антанти відвернула загрозу війни між Німецькою імперією та Францією.

У результаті криз Марокко стало французькою колонією, але Німеччина все-таки урвала собі трохи землі у французькому Конго. Разом з тим, усе це поглибило суперечності між європейськими державами і вивело протистояння на новий рівень.

У вересні 1911 р. Італія починає війну проти Османської імперії, захоплює Триполі, а потім намагається закріпитись на острові Крит.

Капітан Мойдзо готується до розвідувального польоту на своєму моноплані під час італо-турецької війни

У відповідь османи закрили протоку Босфор. Це дуже не сподобалося Російській імперії, адже вона експортувала зерно до Європи саме через Босфор і Середземне море.

Італійсько-турецька війна несподівано спровокувала чергове загострення ситуації на Балканському півострові. Ну а Балканські війни спричинили такий резонанс у Європі, що на початку XX ст. весь регіон дістав назву «порохової діжки».

Забігаючи наперед, зазначу, що саме з політичного інциденту на Балканах у 1914 р. розпочнеться пожежа Першої світової війни.

2 October 1912

Джерело: amazonaws.com

*«Лідери великих держав і балканський котел, що кипить».
Карикатура з журналу Punch, 1913 р.*

Загалом в усій Європі (та що там казати — в усьому світі) існували зони протистояння, конфліктів, нерозв'язаних питань. До таких, зокрема, належала і територія України. Попри те, що українці не мали власної державності і не могли бути рівноправними учасниками міжнародних відносин, «українську карту» намагалися розіграти між собою Росія, Німеччина та Австро-Угорщина.

Українські землі були об'єктом територіальних зазіхань великих імперій. Російська імперія прагнула взяти під свій контроль усі українські землі: Галичину, Буковину та Закарпаття. Вона сподівалася покінчити із центром українського національно-визвольного руху — Галичиною і спокійно продовжити русифікацію українського народу.

Керівні кола Австро-Угорщини вважали українські землі своїми колоніями, з яких можна було вивозити сировину задешево та продавати свою «високотехнологічну» продукцію.

У майбутній війні вони прагнули розширити кордони імперії завдяки приєднанню частини земель підросійської України — території Волинської і Подільської губерній.

Своєю чергою Німеччина мала найбільш амбітні плани. Захоплення українських земель мало стати одним із етапів «походу на схід», джерелом забезпечення німецької армії продуктами харчування та сировиною.

Разом з тим серед німецького командування навіть ходили чутки про можливість виникнення після розпаду Російської імперії українського державного утворення, що перебувало би під впливом Німеччини.

Отже, спокій у світі, а особливо у Європі, наприкінці XIX – початку XX ст. був швидше удаваним. Численні локальні конфлікти між провідними державами в різних куточках світу, формування військово-політичних блоків — Троїстого союзу та Антанти, гонка озброєнь та створення планів загарбання нових земель свідчили про наростання суперечностей між провідними країнами, що загрожували світовим збройним протистоянням.